

PHILLIPS EĞRİSİNİN YORUMU ÜZERİNE

Yazan : Jürgen Kromphardt (*)

Çeviren : İpek Yılmaz (1)

Federal Almanya Cumhuriyeti'nde uygulanan iktisat politikası fiyatları istikrarlı bir çizgide tutmuş, ama bunun yanında yüksek düzeyde bir işsizlik de oluşmuştur. Phillips eğrisinin bize öğrettiği gibi, işsizliğin yükselmesi pahasına enflasyon geriliyor mu? Yoksa işsizlik azaldığı zaman enflasyon artıyor mu?

Yaklaşık üç yıldan beri, Federal Almanya Cumhuriyeti'nde fiyatlar hemen hemen istikrarlı hale gelmiştir. Enflasyona karşı mücadele başarıyla sonuçlandırılmıştır. Bu konuda öncü iktisatçılar, uygulanan politikanın, iktisat politikasının söz konusu diğer amaçlarının yanısıra, öncelikle, tam istihdamın da sağlam bir şekilde gerçekleşmesini istedikler. 1977 yılında, Bundesbank'ın ikinci başkanı, Helmut Schlesinger, her durum için geçerli olmak üzere bu düşünceden söz ediyordu. Şimdi bu şart yerine getirildi. Ancak tam istihdam sağlanamadı. Nitekim yıllardan beri, RFA'daki işsizlik oranı % 9 civarındadır. Yükselen bir büyüme, kesin olarak, işsizlik oranının azalmasıyla birlikte gerçekleşmez.

Enflasyonun gerilemesi, Phillips'in ve ünlü eğrisinin bize öğrettiği gibi, işsizliğin artması pahasına mı gerçekleşiyor? A.B.D. ve İngiltere'deki yeni parasal deneyler başka sonuçlar mı veriyor? Sonuçta, Phillips eğrisinin dönüşüne mi ya da yeni bir sorunun ortaya çıkışına mı hazır olmalıyız.

A.W. PHILLIPS'İN ANALİZİ: ENFLASYON-İŞSİZLİK İKİLEMİ

İktisatçıların Phillips eğrisi üzerindeki düşünceleri, eğrinin kendisinden daha dalgalıdır. Herşeyden önce, bu eğrinin tarihi hakkında birkaç kelime söyleyelim. 1958 yılında, iktisatçı A.W. Phillips, ilk olarak, nominal ücretlerin artma oranı ile işsizlik oranı arasında tersine bir korelasyonun varlığını bir eğri yardımıyla ortaya koydu. Ücretlerin artması

(*) Bu çeviri, Jürgen Kromphardt'ın (Berlin Teknik Üniversitesi'nde iktisat profesörü) "Phillips aus der Asche" başlığı altında 23.9.1988 tarihli *Wirtschaftswoche* (Düsseldorf) dergisinde bulunan makalesinin 25.1.1989 tarihli ve 2109 sayılı "Problemes Economiques"de yer alan Fransızca çevirisinden uyarlanarak yazılmıştır.

(1) Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü Araştırma Görevlisi.

ve işsizlik arasındaki bu ilişkiden, Phillips eğrisinin yorumuyla nitelenen enflasyon ve işsizlik arasındaki ilişkiye geçildi.

Özellikle 60'lı ve 70'li yıllarda, "Phillips'in bu ikinci ilişkisi" iktisat politikası tartışmalarının ağırlık noktası oldu. Böylece tartışmalar, iktisat politikasının temel amaçlarından olan, ancak birbirine ters iki amaçta yoğunlaştı. Bu amaçlar, bilindiği gibi, yüksek bir iktisadî büyüme ve fiyatların istikrarıdır. Batıdaki ülkelerin çoğunda, Phillips eğrisi karakteristik bir görünüş ortaya koyar. Yüksek bir enflasyon oranı düşük bir işsizlik oranına eşlik ederken, düşük bir enflasyon oranı da önemli bir işsizlik düzeyi ile birlikte olur. Enflasyon oranı ile işsizlik oranı arasındaki bu ilişki, zaman içinde, Phillips eğrisinin sağlam bir veri olarak ele alındığını göstermiştir. Bu eğriden iki ilke ortaya çıkmıştır:

1) Kısa dönemde, iktisat politikası konusunda yapılan seçimler, Phillips eğrisi tarafından ortaya konan alternatifle sınırlanır: Öncelikle, fiyatların artmasını uyarmak mı ya da işsizlik tehlikesinin artmasına karşın enflasyona karşı mücadele etmek mi gerekir? İktisat politikasının sorumluları, enflasyon-işsizlik ikilemiyle yüzyüze gelirler ve bu ikisinden birini seçmek zorunda kalırlar.

2) Bununla birlikte, orta dönemde, enflasyon düzeyinden bağımsız bir işsizliğin yapısal bileşimi uygun bir istihdam politikasıyla düzeltilebilir. (Örneğin; koşulların iyileştirilmesi ya da işçilerin daha esnek bir hareketliliğin sağlanması)

Bununla birlikte, 70'li yıllarda, sanayileşmiş ülkelerde, enflasyon ve işsizlik on yıl öncesi ile ilgili olmayan düzeylere geldi. 1973'de petrol fiyatlarının dört katına çıkması ve bunun sonucu olarak enflasyonun hızlı yükselişi, bu sapmanın sorumluları olmuştur.

Phillips eğrisi boyunca, enflasyon-işsizlik ikilemine yönelik zaten zor olan seçimin ardından daha da önemli bir ikilem geldi. Ne yazık ki, yüksek bir enflasyon işsizliğin tehlikeli boyutlara gelmesiyle birarada bulunabiliyordu. O halde iki tip yorum ortaya çıktı:

1) Phillips eğrisi tarafından verilen enflasyon ve işsizlik oranı arasındaki ters ilişki doğrulanmış olarak kaldı. Fakat eğrinin yukarısına doğru bütünüyle bir kayma ortaya çıktı. Bunu kanıtlamak için, petrol fiyatlarının ilk hızlı yükselişi gibi dışsal şokların kötü etkilerini dikkate almayan teorik Phillips eğrileri meydana getirildi.

2) Dışsal şok olsun ya da olmasın, Phillips'in istikrarlı eğrisi boyunca, enflasyon-işsizlik ikilemi tam tersine hiçbir şekilde söz konusu değildi. Daha net olarak, enflasyon ve işsizlik arasında ayırım yapma amacına yönelik her girişim, eğriyi yukarıya doğru bütünüyle kaydırıyordu. Sonuç olarak, Phillips ilişkisi istikrarsızdı.

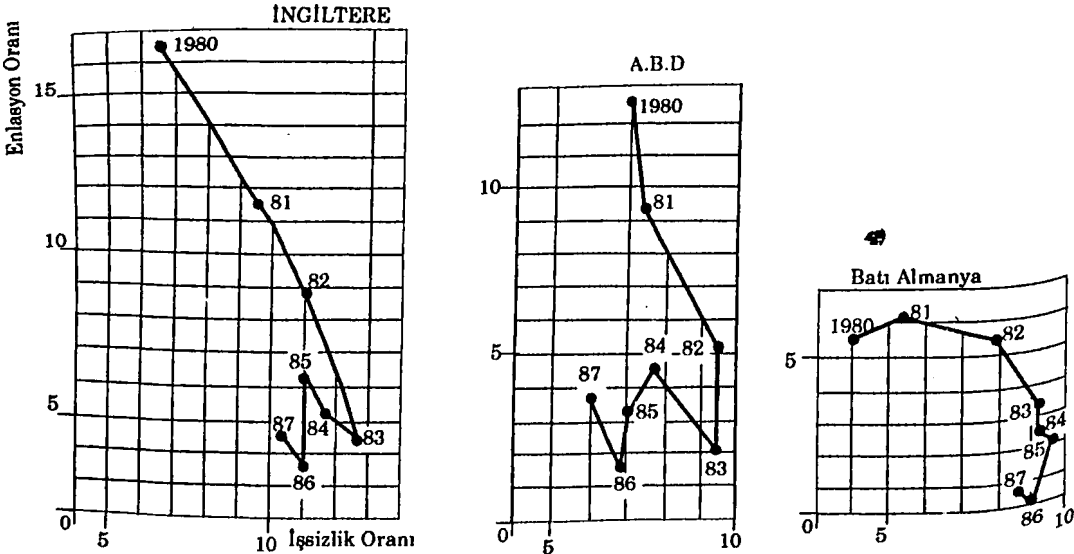
İlk seçenekteki Phillips ilişkisi iktisat politikası için başvurulan

bir kaynak olarak kalır. İkinci seçenekte ise, eğri iktisat politikası aracı olarak kullanılma geçerliliğini kaybeder. 1968 yılında, Milton Friedman, Amerikan Ekonomi Derneği önünde önemli bir konuşma yaptı. Bu konuşmada, A.B.D.'nin yeni başkanına hitap ederken, ilk olarak, o döneme dek hiçbir şüphe ortaya çıkarmayan geleneksel Phillips eğrisinin şeklini eleştirdi. "Enflasyon ve işsizlik ikilemi sadece kısa dönemde mümkündür. Uzun dönemde, bu ilişki geçerliliğini yitirir." görüşünü savundu.

MILTON FRIEDMAN'IN YORUMU VE İKTİSAT POLİTİKASI ÜZERİNDEKİ SONUÇLARI

Amerikalı iktisatçı Milton Friedman, işsizliği azaltan genişletici bir para politikası örneğinden yola çıkarak, Phillips ilişkisinin istikrarsız olduğu görüşünü savundu. Böyle bir politika, faiz oranlarının düşmesine yol açar ve malların özellikle yatırım malları talebini uyarır. O zaman, girişimciler, üretimlerini arttırabilmek için, işgücü taleplerini yükseltirler. Ancak ihtiyaçları olan işgücünü çekebilmek için ücretleri arttırmak zorunda kalırlar. Friedman, üretim değerlerinin yükseleceği ve fiyatların ücretlerden daha hızlı artacağı hipotezini ortaya koyar. Zamanla, işçiler ücretlerindeki artış hızının, fiyatların artış hızının altında kaldığını ve alım güçlerinin düştüğünü algıladılar. O zaman da, nominal ücretleri yükselterek reel ücretleri yakalamaya çalışacaklardır. Bu süreç, ücretlerin başlangıç düzeyinden daha yüksek olan bir düzeye ulaşmasına yol açar. Sonuçta, fiyat-ücret spirali böylece başlamış olur.

1980 YILLARI İÇİN PHILLIPS EĞRİLERİ

Şekil I: 1980 Yılları için Philips Eğrileri

Friedman'ın, iktisat politikası üzerindeki analizinin içeriği açıktır: Şöyle ki; istihdam düzeyini yükseltmek için, genişletici para politikası aracılığıyla yapılan tüm girişimler başarısızlıkla sonuçlanır ve enflasyonun çok daha yüksek bir orana ulaşması gibi önemli bir risk altında kalınır. Kısa dönemde, kesin olarak, işsizlik azalır; ancak uzun dönemde, işsizlik başlangıçtaki düzeyinin de altına inecektir; enflasyon ise sürekli olarak uyarılacaktır. Friedman, kurduğu sistemin böyle olumsuz bir sonuca gelmesine yol açan düzeni mümkün olduğunca saklar. Gerçekte, açıkça isteğe bağlı işsizlik hipotezinden yola çıkar: Reel ücretler yükselirse, ücretliler daha fazla çalışmak istemezler. Tam tersine, isteğe bağlı olmayan işsizlik durumunda, işsiz insanlar, yürürlükteki reel ücret oranında bir faaliyet göstermeye hazır dırlar. İşsizlik gerçekten isteğe bağlı ise, istihdamı arttırmaya yönelik genişletici para politikası geçerliliğini yitirir.

Bununla birlikte, Amerikalı iktisatçı "doğal işsizlik" denen yeni bir kavram yaratarak iktisadın başlangıç durumunu kesinlikle ortaya koyan bir betimleme yapmaktan kaçınır. Zaten verdiği tanım çok belirsiz kalır. Doğal işsizliğin, isteğe bağlı işsizliğin dışında, isteğe bağlı olmayan işsizliğin yapısal bileşimini belirttiği ilk bakışta anlaşılammaktadır. Bu nedenle, istihdam yararına yapılan tüm politikalar etkisiz kalır.

Bunu izleyen yıllarda, arka arkaya gelen iki petrol şokuyla enflasyonun hızla yükselmesi ve işsizliğin aynı düzeyde kalması, hattâ yükselmesi Friedman'ın analizini haklı çıkardı. 80'li yılların başında, iktisat politikaları, parasalcıların temel kurallarıyla ve arz kuramcılarıyla bütünleşiyor muydu? Bu teorisyenler, uzun dönemli Phillips eğrisinin bu denli baskıya karşın istikrarlı ve dikey olduğunu savunuyorlardı. Keynesyenler ise, daha önce, Phillips eğrisinin istikrarlı ve azalan bir eğri olduğu görüşündeydiler. Friedman, İngiltere'nin "iki rakkamlı" enflasyonun yüksek bir hızla azaldığını doğruladı. Enflasyonun düşüşü ise, üretimin ve istihdamın ölçülü gerilemesiyle elde edilen daraltıcı bir para politikası uygulanarak sağlandı.

YAKIN YILLARIN DENEYİ

80'li yılların iktisadî deneylerinden bugün hangi sonuçlar çıkarılabilir? Yeni gelişmeler parasalcıların tahminlerini yalanladı. Ülkelerin çoğunda, enflasyon, kesinlikle gündemde kaldı, aynı zamanda işsizlik de önemli ölçüde arttı. 1985'den başlayarak bu olaylar iki İngiliz iktisatçısının dikkatini çekti. Şöyle ki; "80'li yıllarda, parasalcıların deneylerinin sonuçları ne olursa olsun, bunlar Phillips eğrisinin yenilenmesine katkıda bulundular".

80'li yıllar için, Phillips eğrilerini çizersenek, en azından 1985 yılına kadar, geleneksel şekillerini koruduklarını görürüz. Bu durum, A.B.D.

için 1983 yılına kadar geçerlidir. Bu eğriler, ölçülü bir enflasyonun artan işsizlik pahasına elde edildiğini ve istihdamın iyileşmesinin ise, karşı olarak, yüksek bir enflasyonla mümkün olacağını belirtirler. Daha sonra durum değişir. Federal Almanya Cumhuriyeti, işsizliği arttırmadan, enflasyonun hemen hemen sona ermesini sağlayan dış ticaretin olumlu etkilerinden yararlanıyorsa, A.B.D. ve İngiltere de, yüksek düzeydeki işsizlik durumunda, enflasyonu yükseltmeden, eş-anlı olarak, işsizliğin azalmasına olanak veren bir evrimi kabul edebilirler.

Olaya daha yakından bakarsak, Friedman'ın analizi tüm umutları söndürmez. Amerikalı iktisatçı için, Phillips eğrisi, sadece isteğe bağlı işsizliğin ve yapısal tipteki isteğe bağlı olmayan işsizliğin varolduğu hallerde dikeydir. Bu nedenle, tam istihdamdan yana bir politika temelsiz olabilecektir. Ne var ki, önemli bir isteğe bağlı olmayan işsizlik mevcutsa, Friedman'ın analizinin artık geçerliliği kalmaz ve o zaman, istihdamdan yana bir politika uygulanabilir.

İktisat politikasının sorumluları, Phillips eğrisi boyunca, enflasyon-işsizlik ikileminin geleneksel seçiminden, doğruluğu daha kesin kanıtlanmış olan bir evrimi kutlayabilirler. A.B.D.'nin ve İngiltere'nin yakın zamandaki örnekleri belli bir iyimserliği geçerli kılar: Örneğin, A.B.D.'de, ilk aşamalarda, çok daha az daraltıcı bir para politikası ve istek dışı uygulanan genişletici bütçe politikası işsizliğin büyük ölçüde azalmasına yardım etmiştir. İşsizlik, 1983 yılında % 9 iken, enflasyonu yükseltmeden, 1987 yılında, % 6,7'ye düştü.

Bununla birlikte, oldukça olumlu görülen bu evrim geçici bir olgudur ve yerini artan bir enflasyona bırakır. İktisat politikası açısından, istihdamdaki sürekli iyileşme ile bağdaşan yüksek bir enflasyonun, herşeyden önce, pazardaki durumun ve malları arz edenlerin artan satış olanaklarının bileşkesi olduğu gözden uzak tutulmamalıdır. İktisat öncülerinin fikrinde, istihdam yararına global bir politikanın, tamamlayıcı bir gelirler politikasının yerine kullanılabileceği net bir şekilde görülmektedir.

Böyle bir politika, istihdamın ve pazarların düzenlenmesi yoluyla, bu politikanın başarısını zedeleyen, ücretlerin ve fiyatların yükselmesini tahrik ederek yararlar elde eden sendikaların ve firmaların, bu davranışlarını etkisiz kılabilir. Gelirler politikası, aynı sosyal amaçta birleşenlerin gerçek bir bilince sahip olabileceği görüşünü destekler. Merkez bankaları, istihdamdan ve ekonomik büyümeden fedakârlık ederek, fiyatların istikrarını savunmaya hazırdırlar. Sonuç olarak, gelirler politikası, bu gerçekle bütünleşmiş temel sosyal grupların kapasitelerine dayanır.

Böyle bir politika başarılı olsaydı, o zaman, iktisat politikası, Phillips eğrisinin temel ettiği enflasyon-işsizlik ikilemini aşabilirdi.